

Lý Nhân Tông

Người đặt nền móng xây nền giáo dục đại học Việt Nam

Lý Nhân Tông là một vị vua nhân ái và có tài. Lúc lên ngôi tuy còn nhỏ tuổi, nhưng được mẹ Ý Lan thái hậu là một phụ nữ giỏi trị nước và các đại thần tài giỏi như Thái sư Lý Đạo Thành, Phụ quốc Thái úy Lý Thường Kiệt cùng nhân dân hết lòng ủng hộ. Bởi vậy, dưới triều đại Lý Nhân Tông, nước Đại Việt đã làm nên những chiến công lừng lẫy cả về nội trị lẫn ngoại giao, và ngày càng trở nên hùng mạnh.

Lý Nhân Tông có nhiều chính sách nhằm chấn hưng đất nước.

Trong lĩnh vực chính trị, ngoài việc định quan chế, chia văn võ làm chín phẩm từ trung ương đến các địa phương, Lý Nhân Tông là vị vua đầu tiên ban hành lệ dân chủ với "Chiếu cầu lời nói thẳng" (tháng 4 Bính Thìn - 1076) nhằm huy động trí tuệ của mọi tầng lớp nhân dân đóng góp vào công cuộc "trị quốc, bình thiên hạ". Và kể từ đây, các triều đại đã kế thừa một kế sách trị quốc an dân.

Về kinh tế, ông là người rất quan tâm đến công việc nhà nông. Việc bảo vệ trâu bò, phương tiện sản xuất của cư dân nông nghiệp Đại Việt, lần đầu được Lý Nhân Tông đưa vào luật pháp. Lý Nhân Tông đã hai lần xuống chiếu ra lệnh cấm giết trộm trâu.

Lý Nhân Tông là người đầu tiên khởi xướng việc đắp đê phòng lũ, đã huy động dân "đắp đê ở phường Cơ Xá" (nay là đoạn đê sông Hồng ở gần cầu Long Biên, Hà Nội), năm 1108.

Trong việc bảo vệ thiên nhiên, môi trường sinh thái đối với cư dân làm nông nghiệp, tháng giêng năm 1126, ông đã xuống chiếu "Cấm dân chúng mùa xuân không được chặt cây" và việc bảo vệ môi

trường thiên nhiên thành pháp lệnh.

Nhưng điều lớn lao, đáng kể hơn cả của Lý Nhân Tông, của triều đại ông, là sự mở đầu nghiệp thi cử và nền giáo dục cao cấp của nước nhà.

Tiếp tục sự nghiệp mong mỏi của vua cha, người đặt nền móng xây dựng Trường đại học quốc gia vào năm 1070 với việc lập Văn Miếu để biểu dương Nho giáo, thờ Chu Công, Khổng Tử và các vị tiên hiền. Năm, sáu năm sau, Lý Nhân Tông là người đầu tiên khởi xướng và thực hiện chế độ thi cử và giáo dục đại học của Đại Việt để từ đó về sau, ngày càng được các triều đại nối tiếp hoàn thiện.

Khoa thi đầu của nền giáo dục cao cấp Việt Nam được mở vào tháng 2 năm ất Mão, hiệu Thái Ninh năm thứ tư (1075), là khoa thi Minh kinh bác học nhằm tuyển chọn người có tài văn học. Khoa này chọn được mười người.

Một năm sau, năm Bính Thìn (1076), vua cho lập Quốc Tử Giám ở kế sau Văn Miếu (ban đầu là cho các hoàng tử, sau mở rộng cho những người giỏi trong thiên hạ vào học), và chọn những người giỏi, những nhà khoa bảng cho vào dạy học. Đây là trường đại học đầu tiên của nước nhà.

Tháng 2 năm Đinh Ty (1077) lại tổ chức "thi lại viên bằng phép viết chữ, phép tính và hình luật", nhằm lựa chọn quan chức cao cấp cho bộ máy nhà nước. Đây là kỳ thi chọn quan lại đầu tiên với nội dung kiến thức tương đối toàn diện: văn, toán, luật pháp (chính trị).

Tháng 8 năm Bính Dần (1086) mở khoa thi chọn người có tài văn học trong nước, sung làm việc ở Hàn lâm viện. Khoa thi này Mạc Hiến Tích đỗ đầu, được bổ chức Hàn lâm học sĩ.

Là một minh quân, Lý Nhân Tông cũng là một tấm gương khổ luyện, phấn đấu đạt đến độ "học thức cao minh, hiểu sâu đạo lý" (Phan Huy Chú). Chính vì vậy, đánh giá tổng quát về ông, các sử gia từ Lê Văn Hưu, Ngô Sĩ Liên, đến Phan Huy Chú, Lê Quý Đôn... đều cho rằng, ông là "vị vua giỏi", "vị anh quân" của triều Lý.